



Justitiedepartementet
Enheten för processrätt och domstols-
frågor
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet Rekrytering av framtidens domare (SOU 2017:85)

Ju2017/08641/DOM

Sammanfattning

Tingsrätten ansluter sig till utredningens bedömning att det finns ett stort behov av att utöka det antal personer som kan komma ifråga för ordinarie domaranställning. Tingsrätten är därför överlag mycket positivt inställd till utredningens förslag om utökning av den särskilda domarutbildningen, införande av den nya domarbefattningen adjungerat råd och utökade möjligheter för assessorer att tjänstgöra i underrätt. Tingsrätten ser positivt på att möjligheten till extern adjunktion föreslås finnas kvar.

Tingsrätten instämmer mot bakgrund av det föreliggande underlaget i utredningens bedömning att sekretess i rekryteringsförfarandet inte är påkallat, och avstyrker därför förslaget till ändring i offentlighets- och sekretesslagen. Tingsrätten förespråkar emellertid att frågan utreds ytterligare.

I de delar som inte omnämns i yttrandet har tingsrätten inga synpunkter på utredningens förslag och bedömningar.

Inledning

Tingsrätten konstaterar i likhet med utredningen att den särskilda domarutbildningen är underdimensionerad i förhållande till antalet ordinarie domartjänster. Det utbildas inte tillräckligt många assessorer varje år för att de ordinarie domaranställningar som utlyses ska kunna tillsättas. Härtill kommer att en betydande del av de assessorer som utbildas aldrig söker anställning som ordinarie domare, och att vissa arbetar som domare bara under en begränsad period av sin yrkesverksamma tid. Rörligheten på arbetsmarknaden blir allt större och unga jurister som idag utses till ordinarie domare kan inte förväntas stanna kvar i tjänsten fram till pension.

Tingsrätten anser att det är viktigt att uppmärksamma varför många som har genomgått den särskilda domarutbildningen aldrig söker ordinarie domartjänst. Det finns god anledning att fråga sig om det finns något hos domstolarna som arbetsgivare, som gör att många skickliga jurister som är lämpliga för domaranställning ändå väljer bort en domarkarriär. Man kan ställa krav på att domstolar idag ska vara moderna arbetsgivare med allt vad det innebär. Ändå står det klart att många domstolar fortfarande dras med bl.a. en förlegad syn på chefs- och ledarskap samt bristande flexibilitet, och att detta påverkar benägenheten hos lämpliga jurister att söka domaranställning i negativ riktning. Varje enskild domstol har därför anledning att rannsaka sig noga och utreda vilka åtgärder som kan vidtas för att modernisera organisationen och därmed bli mer attraktiv som arbetsgivare för samhällets skickligaste jurister. De vidtagna åtgärderna kan röra exempelvis arbetsmiljöfaktorer som trivsel och arbetstider, flexibilitet och utveckling, ledarskap och konkurrenskraftiga löner. Om inte alla domstolar moderniseras riskerar synen på domstolar i allmänhet som omoderna arbetsplatser att bli kvar. Det finns också anledning att på nytt överväga möjligheten att införa en möjlighet till befordrade domaranställningar utan chefskap (jfr Ds 2013:41). Det är viktigt att utreda inte bara hur man ska få skickliga och kvalificerade jurister att söka sig till domstolarna, utan också hur man ska få dem att stanna kvar.

Den särskilda domarutbildningen

Bristen på domare är ett samhällsligt problem som inte får underskattas. Behovet av att öka antalet jurister som utbildas till domare är uppenbart. En utvidgning av den särskilda domarutbildningen i den storleksordning som förespråkas av utredningen är enligt tingsrättens mening såväl ändamålsenlig som nödvändig.

Det är tingsrättens bedömning att antalet skickliga och lämpliga jurister som notariemeriteras varje år med vid marginal överstiger det antal som antas till den särskilda domarutbildningen. En betydande utvidgning av domarutbildningen skulle därför inte behöva innebära någon sänkning av kraven på de sökande. Tingsrättens bedömning är vidare att underrätterna har en större kapacitet att tillhandahålla mycket god utbildning och handledning för fiskaler än som utnyttjas idag. Att ta emot det antal domare under utbildning som utredningen har föreslagit bör därför vara fullt möjligt.

För att åstadkomma den nödvändiga ökningen av kvalificerade och lämpliga sökande till ordinarie domaranställning måste antalet antagna till den särskilda domarutbildningen få bestämmas av rekryteringsbehovet till framtida ordinarie domartjänster, inte av överrätternas behov av föredragande eller av domstolarnas budget. Omfattningen av utbildningen av framtidens domare måste bedömas utifrån en långsiktig planering av domstolarnas samhällsviktiga uppgift, den får inte begränsas genom att vara en årlig budgetfråga för domstolarna.

Adjungerade råd och möjlighet för assessorer att tjänstgöra i underrätt

Utredaren har föreslagit att en ny domarbefattning – adjungerat råd – införs och att assessorer ges möjlighet att för viss tid tjänstgöra i underrätt. Tingsrätten tillstyrker dessa förslag och har ingen erinran mot korresponderande föreslagna författnings- och förordningsändringar.

Det finns många skickliga och lämpliga jurister som inte har genomgått den särskilda domarutbildningen, som bör kunna komma i fråga för ordinarie domaranställning. Tingsrätten bedömer att den föreslagna nya domarbefattningen, där jurister kan få tjänstgöra vid såväl överrätt som underrätt under en något längre tid, kommer att ge värdefulla erfarenheter inför en framtida anställning som domare. Ett års tjänstgöring som adjungerat råd kan också förväntas ges ett betydande meritvärde vid tillsättningen av ordinarie domartjänster. Underrätterna bedöms ha en avsevärd kapacitet att tillhandahålla utbildning och handledning för inte bara fiskaler utan även adjungerade råd. Att ta emot det antal domare under utbildning som utredningen har föreslagit bör därför vara fullt möjligt.

Offentlighet i rekryteringsförfarandet

Utredningen har identifierat en rad argument som kan anföras för och emot sekretess i rekryteringsförfarandet, och har genomfört en enkätundersökning som ger visst stöd för antagandet att en sekretessreglering är nödvändig för att få fler sökande till anställning som ordinarie domare. Tingsrätten gör bedömningen att det på föreliggande underlag inte finns tillräckligt tungt vägande skäl för att i nuläget införa ett sekretesskydd för ansökningsförfarandet. Däremot finns det enligt tingsrättens bedömning anledning att utreda frågan ytterligare och genomföra mer långtgående undersökningar och analyser. Det står klart att öppenheten i förfarandet har negativa konsekvenser och att dessa konsekvenser är olika för dem som söker anställning som ordinarie domare och för dem som söker anställning som exempelvis domstolschef. Skälen för sekretess är enligt tingsrättens bedömning tyngst när det avser rekryteringen av domstolschefer. Ytterligare en tänkbar fördel med sekretess i förfarandet är att referenspersoner skulle kunna tänkas ge Domarnämnden ett fylligare och mer rättvisande bedömningsunderlag om de visste att materialet inte skulle komma att bli offentligt. Samtidigt väger naturligtvis skälen för insyn och öppenhet i förfarandet mycket tungt. Frågan om offentlighet i rekryteringsförfarandet bör alltså bli föremål för ytterligare utredning.

Tingsrätten ställer sig slutligen tvekande till om den föreslagna sekretessregleringen skulle tillgodose syftet – att öka antalet sökande – eftersom det enda den skapar är en möjlighet för sökande att dra sig ur ansökningsförfarandet. För alla som väljer att kvarstå som sökande till Domarnämndens bedömning kommer offentlighetens negativa konsekvenser att finnas kvar. Det kan därför ifrågasättas

om de personer som i dagsläget avstår från att ansöka på grund av offentligheten skulle ansöka om det fanns en sekretessreglering av det föreslagna slaget.

I handläggningen av ärendet har lagmannen Petra Lundh, chefsrådmännen Marie-Louise Ollén, Per Backström, Camilla Olsson, Katarina Grén, Tord Pettersson och Tore Gissin samt administrativa direktören tillika rådmannen Marcus Isgren och administrativa fiskalen Karin Lambertz, föredragande, deltagit.

Petra Lundh

Karin Lambertz